

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

Mål nr

meddelad i Stockholm den 12 oktober 2004

B 212-04

KLAGANDE

Riksåklagaren

MOTPART

MG

Offentlig försvarare och ombud: advokaten LN

SAKEN

Miljöbrott

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Göta hovrätt, avd. 1, dom den 26 november 2003 i mål B 774-03

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

För försvaret av MG i Högsta domstolen tillerkänns LN ersättning av allmänna medel med artontusenåttahundra (18.800) kr, varav 7.500 kr för arbete, 9.200 kr för tidsspillan och 2.100 kr för utlägg. Denna kostnad skall stanna på staten.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Riksåklagaren har yrkat att Högsta domstolen dömer MG för miljöbrott i enlighet med åtalet såsom det framställdes i hovrätten.

MG har bestritt ändring.

DOMSKÄL

Riksåklagaren har i fråga om oljan i tunnorna anfört att två tunnor innehöll sammanlagt över 300 liter mineralolja och att en tunna innehöll ca 150 liter mineralolja blandad med vegetabilisk eller animalisk olja.

Enligt 29 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken skall, såvitt nu är av intresse, den dömas för miljöbrott som med uppsåt förvarar avfall eller annat ämne på ett sätt som genom förorening kan medföra sådana hälsorisker för människor eller sådana skador på djur eller växter som inte är av ringa betydelse. I paragrafens sista stycke föreskrivs att det inte skall dömas till ansvar om gärningen med hänsyn till

omständigheterna kan anses försvarlig.

I målet är till en början fråga om MG, i egenskap av företrädare för de bolag som ägde de aktuella fastigheterna, kan anses ha förvarat de ifrågavarande ämnena i den mening som avses i nyss nämnda lagrum. Innan miljöbalken trädde i kraft den 1 januari 1999 fanns motsvarigheten till 29 kap. 1 § miljöbalken i 13 kap. 8 a § brottsbalken. Den slutliga utformningen av denna bestämmelse tillkom, som redovisats i hovrättens dom, efter synpunkter från Lagrådet, som ansåg att lydelsen i det till Lagrådet remitterade förslaget närmast syftade på en handling medan det i själva verket rörde sig om en pågående verksamhet (prop. 1980/81:108 s. 111 f. och 114 f.). Bestämmelsen överfördes oförändrad till miljöbalken.

Förarbetena kan inte sägas ge stöd för att det skulle krävas någon form av aktiv åtgärd för att det skall vara fråga om förvaring. Den omformulering som skedde på Lagrådets inrådan ger snarare stöd för att även ren passivitet kan utgöra förvaring. Det framgår också att avsikten var att begreppet förvaring skulle ges en relativt vid tolkning. När någon förvärvar en fastighet där det förvaras miljöfarliga ämnen, som inte kan sägas vara i någon annans förvar, får fastighetsägaren i och med förvärvet av fastigheten anses ha övertagit ansvaret för förvaringen. Att det förhåller sig på detta sätt synes för övrigt också Miljöbalkskommittén ha utgått från (se SOU 2004:37 s. 160 f.). Fastighetsägaren intar i dessa fall en sådan garantställning att han kan göras straffrättsligt ansvarig för förvaringen om han underlåter att vidta åtgärder för att avbryta denna (jfr Strahl, Allmän straffrätt i vad angår brotten, 1976, s. 319 ff. och Jareborg, Allmän kriminalrätt, 2001, s. 191 f.). MG får alltså i egenskap av bolagsföreträdare anses ha förvarat de aktuella ämnena i den mening som avses i 29 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken och han

kan göras ansvarig för miljöbrott om rekvisiten för detta brott i övrigt är uppfyllda.

En förutsättning för straffansvar enligt 29 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken är att förvaringen har skett på sådant sätt att det förelegat en risk för förorening av mark, vatten eller luft. Den PCB-haltiga oljan och den släckta kalken har förvarats i en öppen bassäng respektive i en hög utan övertäckning i en öppen byggnad dit människor eller djur kunnat komma in och utsättas för hälsorisk eller risk för skada. En sådan förvaring kan – under vissa ytterligare förutsättningar som inte är aktuella i målet – utgöra miljöfarlig kemikaliehantering enligt 29 kap. 3 § miljöbalken men innebär inte nödvändigtvis risk för förorening av mark, vatten eller luft. Åklagaren har inte heller angett vilken risk som förvaringen närmare besett inneburit. Åtalet för miljöbrott såvitt avser den PCB-haltiga oljan och kalken kan därför inte bifallas.

När det gäller oljan i transformatorerna och i tunnorna står det klart att oljan har förvarats på ett sätt som genom förorening kan medföra sådana risker som avses i 29 kap. 1 § miljöbalken. Oljan i transformatorerna har således förvarats helt öppet och den har vid regn kunnat svämma över, vilket också synes ha skett. Vidare har uppställningen av tunnorna saknat skydd för omgivningen vid eventuellt läckage. Även om marken redan var förorenad, vilket MG invänt, kan hälsoriskerna eller riskerna för skada inte anses vara av ringa betydelse eller gärningen anses försvarlig (jfr a. prop. s. 19).

Förvaringen av oljan i transformatorerna och i tunnorna uppfyller således de objektiva rekvisiten för miljöbrott. Frågan är om dessa har täckning på den subjektiva sidan.

Den som förvärvar en fastighet med insikt om att det på fastigheten har bedrivits miljöfarlig verksamhet får anses ha en skyldighet att undersöka om det på fastigheten finns miljöfarliga ämnen och, om så är fallet, dessa förvaras på ett betryggande sätt. Att underlåta detta får anses vara oaktsamt och kunna medföra ansvar för vållande till miljöstörning enligt 29 kap. 2 § miljöbalken. Riksåklagaren gör emellertid i målet inte gällande oaktsamhet från MGs sida. Frågan är således endast om de objektiva rekvisiten omfattas av MGs uppsåt.

MG har i Högsta domstolen beträffande transformatorerna uppgett bl.a. följande. När hans bolag år 1981 förvärvade de aktuella fastigheterna fanns transformatorerna på Kilsta 3:207. Även om han inte visste något om dem utgick han från att de innehöll olja. När fastigheterna återköptes år 1993 hade transformatorerna flyttats till Kilsta 3:208. Han besökte inte den fastigheten efter återköpet och har inte sett transformatorerna där.

I målet finns inte någon utredning rörande den tid oljan i transformatorerna hade förvarats helt öppet utan skydd. Det kan inte uteslutas att bristerna i förvaringen uppkom efter det att transformatorerna flyttades till Kilsta 3:208. Mot denna bakgrund och då MG inte sett transformatorerna efter återköpet är det inte visat att han insett risken för förorening. Han kan därför inte göras ansvarig för miljöbrott avseende förvaringen av oljan i transformatorerna.

Beträffande oljan i tunnorna har MGs uppgift, att han fått information om att oljan inte var farligare än matolja, inte vederlagts och uppgiften får därför godtas. Det är då inte visat att han insett att det fanns en risk för förorening som skulle kunna medföra sådana hälsorisker eller risker för skada som anges i 29 kap. 1 § miljöbalken. MG kan därför inte heller göras ansvarig för

miljöbrott avseende förvaringen av oljan i tunnorna.

På grund av det anförda kan Riksåklagarens talan inte bifallas. Hovrättens domslut skall därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Svensson, Thorsson, Dahllöf,
Lindeblad (referent) och Widebeck
Föredragande revisionssekreterare: Wikström